

СИРОВАТКА С. С.,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінально-правових
дисциплін

ННІ права та інноваційної освіти
*Дніпровського державного
університету внутрішніх справ*

ПОЧТОВИЙ М. М.,

доктор юридичних наук,
старший дослідник,
заступник директора ННІ права
та інноваційної освіти

*Дніпровського державного університету
внутрішніх справ*

УДК 343.9

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.1.107>

КОРУПЦІЙНІ КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ В ІНВЕСТИЦІЙНО-БУДІВЕЛЬНІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ

У статті здійснено дослідження вітчизняних наукових напрацювань, щодо класифікації кримінальних правопорушень, які можуть бути вчинені в інвестиційно-будівельній сфері України. За результатом чого, запропоновано авторський перелік таких корупційних кримінальних правопорушень.

За результатом дослідження, на основі аналізу позицій наукової спільноти та чинного кримінального законодавства до корупційних кримінальних правопорушень в інвестиційно-будівельній сфері, на думку автора, варто віднести: ст. 191 КК України (привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем); ст. 210 КК України (нецільове використання бюджетних коштів, здійснення видатків бюджету чи надання кредитів з бюджету без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням); ст. 354 КК України (підкуп працівника підприємства, установи чи організації); ст. 364 КК України (зловживання владою або службовим становищем); ст. 364-1 КК України (зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми); ст. 365-2 КК України (зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги); ст. 368 КК України (прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою); ст. 368-3 КК України (підкуп службової особи юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми); ст. 368-4 КК України (підкуп особи, яка надає публічні послуги); ст. 368-5 КК України (незаконне збагачення); ст. 369 КК України «Пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі»; ст. 369-2 КК України «Зловживання впливом».

Таким чином, серед корупційних кримінальних правопорушень в інвестиційно-будівельній сфері налічується дванадцять складів: ст. ст. 191, 210, 354, 364, 364-1, 365-2, 368, 368-3, 368-4, 368-5, 369, 369-2 КК України.

В перспективному напрямку подальших наукових досліджень автором вбачається встановлення характеристик, які притаманні особі злочинця-корупціонера в інвестиційно-будівельній сфері України.

Ключові слова: *інвестиційно-будівельна сфера, будівництво, кримінологічна діяльність, корупція, запобігання злочинності, запобігання корупції.*

Syrovatka S. S., Pochtovyi M. M. Corruption criminal offenses in the investment and construction sector of Ukraine

In the article, the author conducts a study of domestic scientific developments regarding the classification of criminal offenses which may be committed in the investment and construction sector of Ukraine. The author proposes her own list of such corruption criminal offenses.

According to the results of the study, based on the analysis of the positions of the scientific community and current criminal legislation, the author believes that corruption criminal offenses in the investment and construction sector should include: Article 191 of the Criminal Code of Ukraine (misappropriation, embezzlement or seizure of property by abuse of office); Article 210 of the Criminal Code of Ukraine (misuse of budget funds, budget expenditures or provision of loans from the budget without established budget allocations or in excess thereof); Article 354 of the Criminal Code of Ukraine (bribery of an employee of an enterprise); Article 364 of the Criminal Code of Ukraine (abuse of power or official position); Art. 364 of the Criminal Code of Ukraine (abuse of power or official position); Art. 364-1 of the Criminal Code of Ukraine (abuse of power by an official of a legal entity of private law regardless of the organizational and legal form); Art. 365-2 of the Criminal Code of Ukraine (abuse of power by persons providing public services); Art. 368 of the Criminal Code of Ukraine (acceptance of an offer, promise or receipt of an unlawful benefit by an official); Art. 368-3 of the Criminal Code of Ukraine (bribery of an official of a legal entity of private law regardless of its legal form); Art. 368-4 of the Criminal Code of Ukraine (bribery of a person providing public services); Art. 368-5 of the Criminal Code of Ukraine (illicit enrichment); Art. 369 of the Criminal Code of Ukraine (Offer, promise or provision of an unlawful benefit to an official); Art. 369-2 of the Criminal Code of Ukraine (Abuse of influence).

Thus, there are twelve corruption criminal offenses in the investment and construction sector: Articles 191, 210, 354, 364, 364-1, 365-2, 368, 368-3, 368-4, 368-5, 369, 369-2 of the Criminal Code of Ukraine.

The author sees a promising direction for further scientific research in establishing the characteristics inherent in the personality of a corrupt criminal in the investment and construction sector of Ukraine.

Key words: *investment and construction sphere, construction, criminological activity, corruption, crime prevention, prevention of corruption.*

Постановка проблеми. Упродовж останніх років злочини у сфері будівництва зберігають негативну динаміку щодо їх кількісного показника та розкриття правоохоронними органами. Зазначений факт передусім зумовлений тим, що протягом усього існування України як незалежної унітарної держави потенційно найбільш уразливими сферами державного та недержавного фінансування були й залишаються ті, на які держава та фізичні (юридичні) особи виділяють найбільші обсяги коштів, що, відповідно, приваблює злочинців. Так, залишається особливо уразливою сфера будівництва, зокрема через значну ринкову вартість об'єктів нерухомості і недостатній рівень правової освіченості громадян у відносинах, що виникають у сфері будівництва, чим активно користуються зловмисники [1, с. 32].

Кожний вид кримінальних правопорушень, які вчиняє злочинець, може в тій чи іншій мірі дати характеристику такій особі. Аналіз кримінальних правопорушень може допомогти сформулювати розуміння соціально-демографічних та морально-психологічних характеристик особи злочинця, що в подальшому сприятиме ефективній кримінологічній діяльності держави. Тому, визначення тих корупційних кримінальних правопорушень, які можуть бути вчинені в інвестиційно-будівельній сфері є обов'язковим елементом при дослідженні сучасного стану корупційної злочинності в інвестиційно-будівельній сфері.

Дослідженню кримінальних правопорушень в інвестиційно-будівельній сфері України приділяли увагу такі вчені, як: Д. М. Андріїва, В. С. Березняк, К. М. Бруссо, І. І. Войтович, І. О. Гарасимів, О. М. Дufenюк, А. П. Запотоцький, О.В. Захарова, С. С. Кузьменко, Н. В. Павлова, І. М. Попова, Є. В. Пряхіна, Д. А. Птушкін, Н. О. Опанасенко, А. В. Сорочан, К. О. Чередник, Г. М. Чернишов та інші. Проте, постійні зміни у кримінальному законодавстві України та злочинному середовищі потребують переосмислення переліку корупційних кримінальних правопорушень, які можуть бути вчинені в інвестиційно-будівельній сфері.

Мета статті полягає у встановленні корупційних кримінальних правопорушень, які можуть бути вчинені в інвестиційно-будівельній сфері України.

Виклад основного матеріалу. Наголошуючи на практичному значенні кримінологічної характеристики корупції в інвестиційно-будівельній сфері зазначимо, що В.С. Березняк виділяє наступні категорії кримінальних правопорушень у сфері нерухомості:

1) злочини, що спрямовані на безпосереднє заволодіння коштами довіртелів: шахрайство (ст. 190 КК України); привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (ст. 191 КК України); заподіяння майнової шкоди шляхом обману або зловживання довірою (ст. 192 КК України);

2) дії, що виступають способом або необхідністю умови вчинення шахрайства у сфері будівництва житла: порушення порядку зайняття господарською та банківською діяльністю (ст. 202 КК України); легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом (ст. 209 КК України); шахрайство з фінансовими ресурсами (ст. 222 КК України); підроблення документів, печаток, штампів та бланків, їх збут, використання підроблених документів (ст. 358 КК України) та ін. [2, с. 90–91].

Проте, цілком справедливо погодитись та наголосити, що більшість із протиправних діянь у сфері нерухомості розслідується за сукупністю статей.

Так, разом із ст. 190 КК України (шахрайство) дії злочинців можуть ще кваліфікуватися за сукупністю таких статей: ст. 115 КК України (вбивство), ст. 146 КК України (позбавлення волі), ст. 121 КК України (тяжкі тілесні ушкодження), ст. 122 КК України (тілесні ушкодження середньої тяжкості), ст. 358 КК України (підроблення документів, печаток, штампів та бланків, їх збут, використання підроблених документів) [3, с. 24].

Стосовно цього зазначав і Г. М. Чернишов, що у деяких випадках необхідною умовою досягнення основного злочинного результату виступають інші кримінальні правопорушення. Як правило, такі дії спрямовані на придання зовнішньої законності злочинній діяльності та укриття фактів протиправного заволодіння коштами інвесторів з метою уникнення кримінальної відповідальності. При аналізі матеріалів судової практики встановлено, що супутніми до основних злочинних дій були діяння, передбачені ст. 209 КК України (легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом), ст. 357 КК України (викрадення, привласнення, вимагання документів, штампів, печаток, заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем або їх пошкодження), ст. 358 КК України (підроблення документів, печаток, штампів та бланків, збут чи використання підроблених документів, печаток, штампів), 366 (службове підроблення) КК України та ін. [4, с. 83].

З цього приводу також писав Д. А. Птушкін в рамках дисертаційної роботи «Розслідування шахрайства, вчиненого щодо об'єктів нерухомого майна громадян».

Так, автор зазначає, що аналіз результатів вивчених ним кримінальних проваджень показав, що більшість із протиправних діянь у сфері нерухомості розслідується за сукупністю статей КК України. Разом зі ст. 190 КК України (шахрайство), дії злочинців можуть ще кваліфікуватися за сукупністю таких статей: ст. 115 КК України (вбивство), ст. 146 КК України (позбавлення волі), ст. 121 КК України (тяжкі тілесні ушкодження), 122 КК України (тілесні ушкодження середньої тяжкості), ст. 358 КК України (підроблення документів, печаток, штампів та бланків, їх збут, використання підроблених документів) [3, с. 24].

В свою чергу, В. С. Березняк додає, що не виключенням є дії, пов'язані з протиправним поглинанням та захопленням підприємств (вчинені у сфері господарської діяльності), серед яких:

- 1) підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб – підприємців (ст. 205-1 КК України);
- 2) протидія законній господарській діяльності (ст. 206 КК України);
- 3) протиправне заволодіння майном підприємства, установи, організації (ст. 206-2 КК України);
- 4) доведення до банкрутства (ст. 219 КК України);
- 5) незаконне збирання з метою використання або використання відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю (ст. 231 КК України); кримінальні правопорушення, пов'язані з протиправним захопленням сільськогосподарських земель, а саме – самовільне зайняття земельної ділянки та самовільне будівництво (ст. 197-1 КК України) та кримінальні правопорушення, пов'язані з порушенням прав законних власників підприємств, сільськогосподарських земель, а саме: кримінальні правопорушення проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян), серед яких: 1) викрадення, привласнення, вимагання документів, штампів, печаток, заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем або їх пошкодження (ст. 357 КК України); 2) підроблення документів, печаток, штампів та бланків, збут чи використання підроблених документів, печаток та штампів (ст. 358 КК України) [5, с. 129].

А. П. Запотоцький пропонує ділити кримінальні правопорушення у сфері будівництва на декілька категорій, зокрема:

- 1) кримінальні правопорушення проти власності. У сфері будівництва найчастіше вчиняють кримінальні правопорушення, передбачені ст. 185, 190, 191, 192, 197-1 КК України. Причому, наголошує автор, переважну більшість усіх кримінальних правопорушень становлять саме крадіжки майна, шахрайства, привласнення та заволодіння майном шляхом зловживання службовим становищем (92%);
- 2) кримінальні правопорушення у сфері службової та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг (ст. 364, ст. 364-1, ст. 366, ст. 367, ст. 368, ст. 369-2 КК України). Протиправні діяння зазвичай супроводжують різноманітні незаконні заволодіння коштами та майном у сфері будівництва;
- 3) кримінальні правопорушення проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян (ст. 356, ст. 358 КК України);
- 4) кримінальні правопорушення проти безпеки виробництва. У контексті протиправний дії у сфері будівництва автор звертає увагу на ст. 272 та ст. 275 КК України (порушення правил безпеки під час виконання робіт з підвищеною небезпекою та порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд), оскільки на його думку будівництво є об'єктом підвищеної небезпеки, адже роботи проводять: на висоті; з використанням обладнання, яке становить підвищену небезпеку; у ровах і траншеях, що зумовлює необхідність дотримання додаткових правил охорони праці та безпеки. Унаслідок цього на будівництві часто трапляються нещасні випадки, спричинені порушенням вимог законодавчих норм та інших нормативно-правових актів про охорону праці, а також порушеннями правил безпеки, що заподіяло шкоду здоров'ю, призвело до загибелі людей чи інших тяжких наслідків;
- 5) кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності (ст. 212 КК України) [6, с. 64–65].

К. М. Брусо запропонував власну класифікацію корупційних злочинів у сфері будівництва в рамках розгляду загальної характеристики корупційних кримінальних правопорушень у сфері житлового будівництва.

Зокрема, автор наголошує, що вивчення слідчої та судової практики дало можливість виокремити найбільш складні технології злочинних діянь у сфері житлового будівництва, які, з огляду на їх специфіку, є проблемними для пізнання працівниками правоохоронних органів. Внаслідок цього виникає потреба у розробленні окремих напрямів виявлення та документування таких категорій кримінальних правопорушень, як:

– розкрадання, що вчиняють службові особи у формах:

- 1) привласнення чужого майна, що було ввірене особі чи перебувало в її віданні;

2) розтрата такого майна службовою особою (ч. 1 ст. 191 КК України);
3) привласнення, розтрата або заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою службовим становищем;

4) різні види зловживань у сфері службової діяльності пов'язаної з наданням публічних житлово-будівельних послуг [7, с. 92].

Отже, згідно з аналізом позицій наукової спільноти та чинного кримінального законодавства до корупційних кримінальних правопорушень в інвестиційно-будівельній сфері варто віднести:

1) ст. 191 КК України (привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем) – може бути виражене у незаконному використанні інвестиційних вкладень у будівництво;

2) ст. 210 КК України (нецільове використання бюджетних коштів, здійснення видатків бюджету чи надання кредитів з бюджету без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням) – нецільове використання бюджетних коштів виділених на будівництво;

3) ст. 354 КК України (підкуп працівника підприємства, установи чи організації) – у контексті підкупу працівників будівельних або підрядних організацій;

4) ст. 364 КК України (зловживання владою або службовим становищем) – здійснення неправомірних дій на користь визначених суб'єктів інвестицій або будівництва;

5) ст. 364-1 КК України (зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми) – в контексті цієї статті службовею особою може як надавати незаконну перевагу окремим суб'єктам інвестиційно-будівельної діяльності так завдавати збитки задля отримання особистої вигоди;

6) ст. 365-2 КК України (зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги) – в цьому контексті особи, які надають публічні послуги (нотаріуси, оцінювачі нерухомості, архітектори, експерти) можуть зловживати своїми повноваженнями з метою неправомірного збагачення або завдання шкоди іншим юридичним або фізичним особам в інвестиційно-будівельній сфері;

7) ст. 368 КК України (прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою) – полягає у неправомірному сприянні службовою особою на діяльність у сфері будівництва або інвестиційній;

8) ст. 368-3 КК України (підкуп службової особи юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми) – полягає у підкупу службових осіб юридичної особи приватного права з метою отримання переваг або приховування незаконних операцій щодо будівництва або інвестиційної діяльності;

9) ст. 368-4 КК України (підкуп особи, яка надає публічні послуги) – передбачує підкуп осіб які надають публічні послуги (нотаріуси, оцінювачі нерухомості, архітектори, експерти) з метою їх подальшого впливу на будівельну або інвестиційну діяльність;

10) ст. 368-5 КК України (незаконне збагачення) – полягає у набутті значних активів особою, що перевищують законні джерела її доходів, у результаті протиправних дій або бездіяльності в інвестиційно-будівельній сфері;

11) ст. 369 КК України «Пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі» – має місце коли особи зацікавлені в отриманні певних рішень щодо будівництва або інвестиційної діяльності пропонують, обіцяють або надають неправомірну вигоду службовій особі;

12) ст. 369-2 КК України «Зловживання впливом» – може мати місце у випадку коли зацікавлена особа здійснює вплив на особу уповноважену на виконання функцій держави або місцевого самоврядування з метою прийняття необхідних рішень у будівельній або інвестиційній діяльності.

Таким чином, серед корупційних кримінальних правопорушень в інвестиційно-будівельній сфері налічується дванадцять складів. До них можна віднести: ст. ст. 191, 210, 354, 364, 364-1, 365-2, 368, 368-3, 368-4, 368-5, 369, 369-2 КК України.

В перспективному напрямку подальших наукових досліджень вбачається встановлення характеристик, які притаманні особі злочинця-корупціонера в інвестиційно-будівельній сфері України.

Список використаних джерел:

1. Запотоцький А.П. Криміналістична класифікація злочинів у сфері будівництва. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2016. № 1 (11). С. 32–43.
2. Березняк В.С. Теоретичні, правові та праксеологічні засади розслідування кримінальних правопорушень у сфері нерухомості : дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.09. Дніпро, 2021. 544 с.
3. Птушкін Д.А. Розслідування шахрайства, вчиненого щодо об'єктів нерухомого майна громадян : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Дніпро, 2018. 218 с.
4. Чернишов Г.М. Фінансове шахрайство в інвестиційно-будівельній сфері: кримінологічне дослідження : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Нац. ун-т. «Одеська юридична академія», Одеса, 2016. 246 с.
5. Березняк В.С. Криміналістична характеристика кримінальних правопорушень, пов'язаних із захопленням землі та об'єктів корпоративної власності. *Юридична наука*. 2020. № 9 (111). С. 128–134.
6. Запотоцький А.П. Теоретичні основи та практика розслідування злочинів у сфері будівництва : дис. ... док. юрид. наук : 12.00.09 / Нац. акад. внутр. справ, Київ, 2018. 510 с.
7. Бруско К.М. Загальна характеристика корупційних кримінальних правопорушень у сфері житлового будівництва. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2021. № 50. С. 89–93.
8. Sydorova, E., Yunin, O., Zhuravlov, D., Fomenko, A., & Shevchenko, S. (2022). Historical prerequisites for the formation of the foundations of the modern humanitarian policy of Ukraine. *Amazonia Investiga*, 11 (58), 28–38.
9. Shablusty, V. V., Kosiachenko, K. E., Berezniak, V. S., Katorkin, R. A., & Konopelskyi, V. Y. (2023). Activities of international medical and humanitarian non-governmental organizations in Ukraine under the conditions of martial law. *Christian Journal for Global Health*, 10 (1), 33–42.
10. Rufanova, V., Shablusty, V., Spilnyk, S., Sydorenko, N., & Mozol, S. (2022). Conflict-related sexual violence as a threat to peace and security of the world. *Amazonia Investiga*, 11(53), 220-226. <https://doi.org/10.34069/AI/2022.53.05.22>
11. Artyukhov, A., Volk, I., Surowiec, A., Skrzypek-Ahmed, S., Bliumska-Danko, K., Dluhopolskyi, O., & Shablusty, V. (2022). Quality of education and science in the context of Sustainable Development Goals—From Millennium Goals to Agenda 2030: Factors of innovation activity and socio-economic impact. *Sustainability*, 14(18), 11468.
12. Anisimov, D.O. & Shablusty, V.V. (2021). Istoriia stanovlennia zakonodavstva pro kryminalnu vidpovidalnist za protypravnyi vplyv na rezultaty ofitsiinykh sportyvnykh zman na terytorii Ukrainy (1845-1991) [The History of the Formation of Legislation on Criminal Liability for Unlawful Influence on the Results of Official Sports Competitions in Ukraine (1845-1991)]. *Naukovyi visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav. Spetsialnyi vypusk* – Scientific Bulletin of Dnipropetrovs'k State University of Internal Affairs. Special issue, 2, 211–215.

